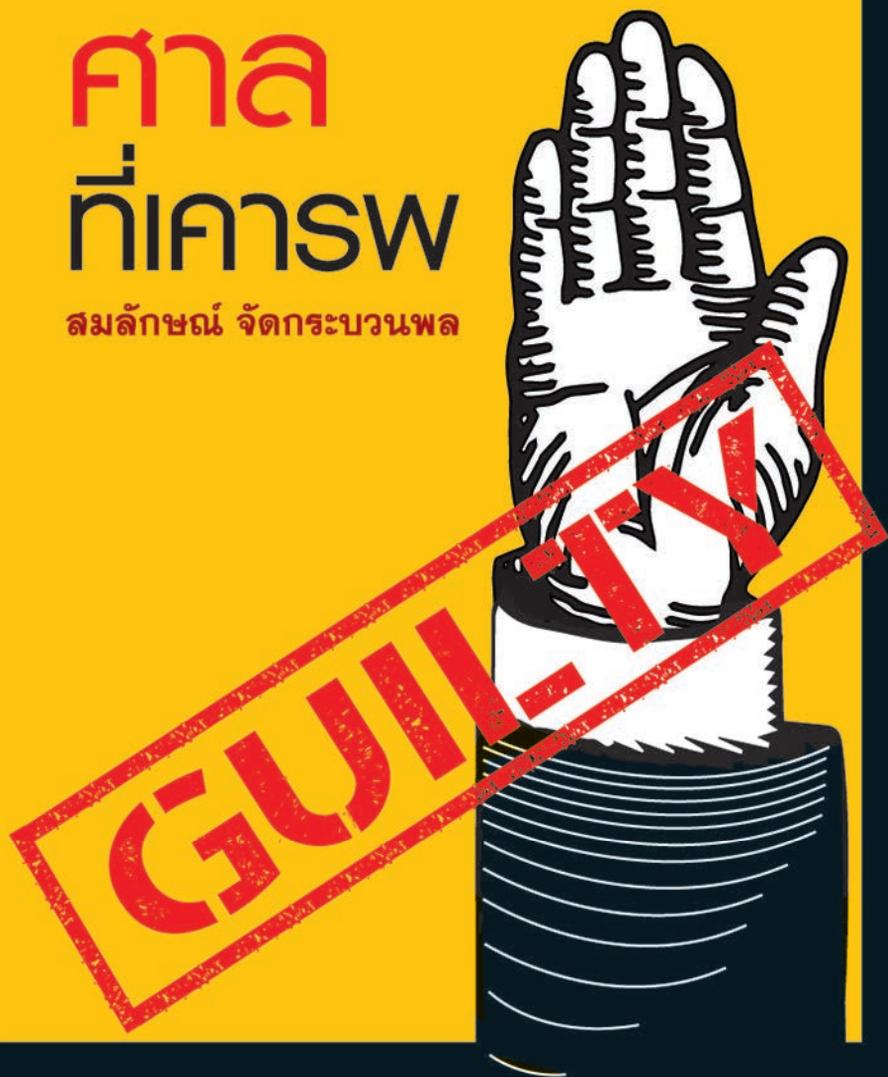

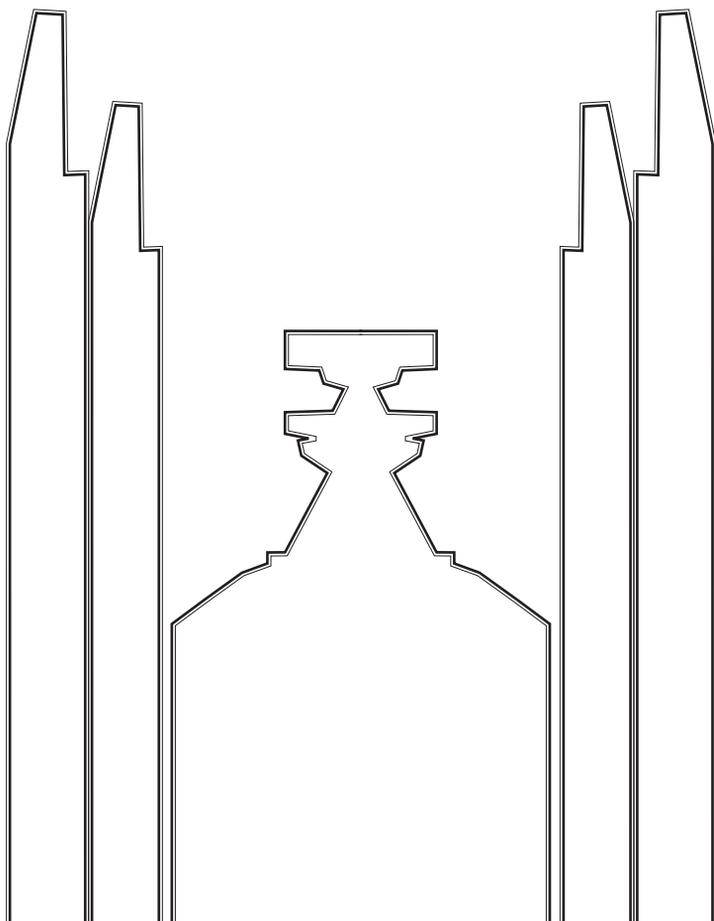
ข้าแต่ ศาล ที่เคารพ

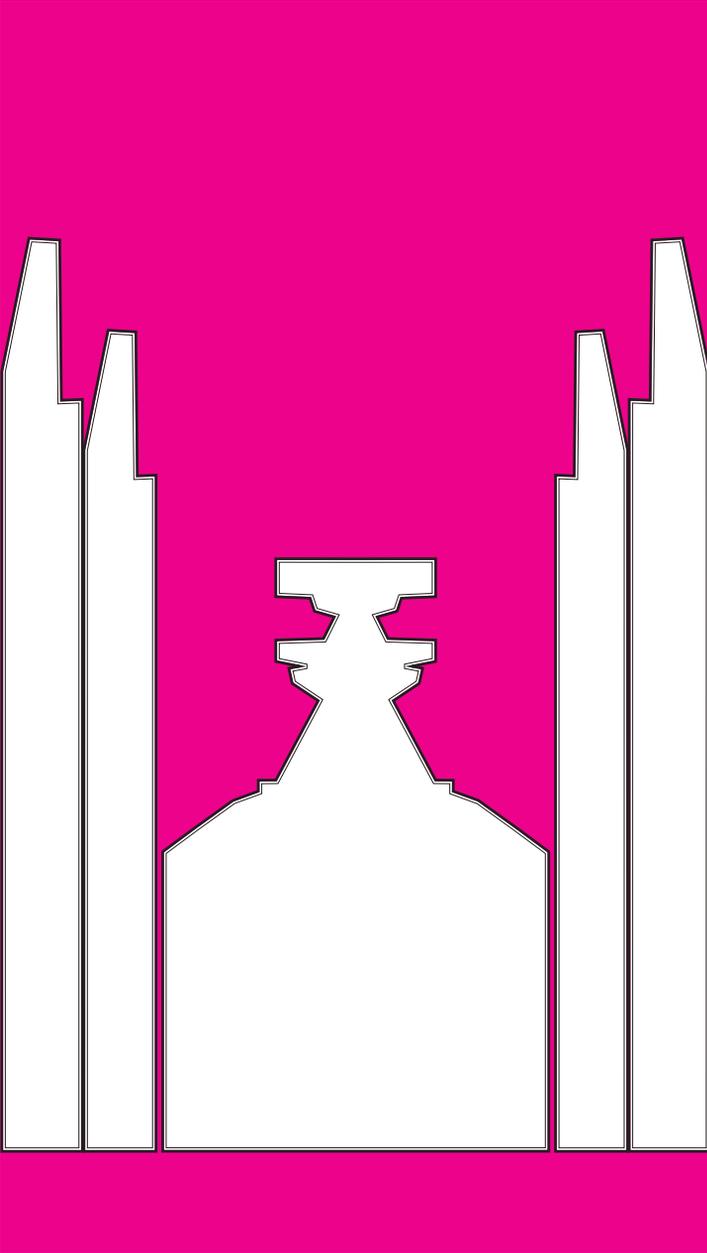
สมลักษณ์ จัดกระบวนพล

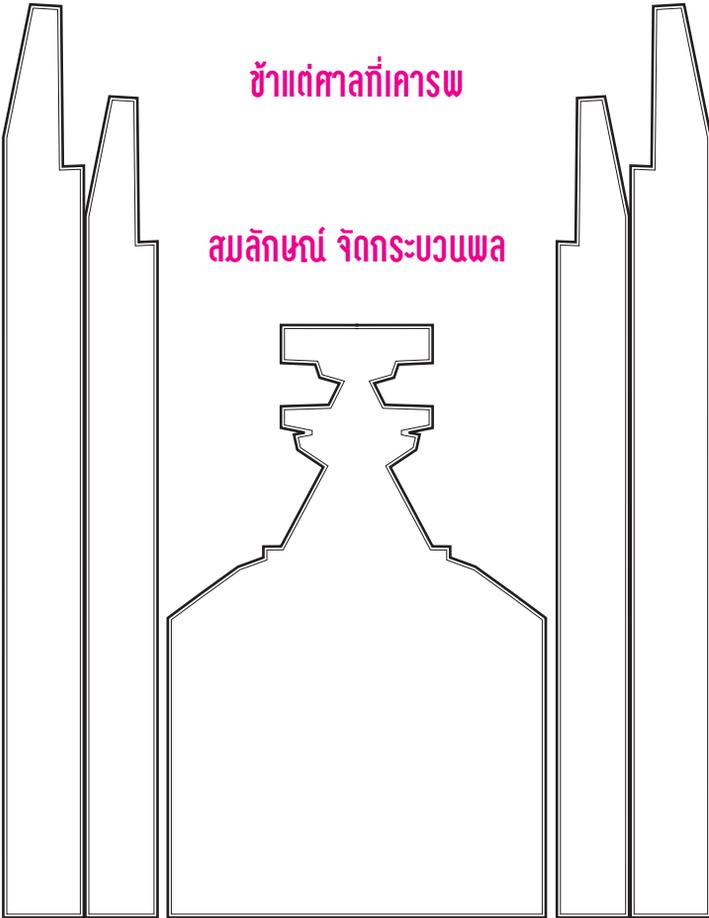

รวมบทความของอดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาและกรรมการ ปปช.
ว่าด้วย “การเมืองและกระบวนการยุติธรรม” ภายใต้อิทธิพลของ “ตุลาการภิวัตน์”

ข้าแต่ศาลที่เคารพ

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน ๑๕๕๘

ข้าแต่ศาลที่เคารพ • สมลักษณ์ จัดกระบวนพล

พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, สิงหาคม ๒๕๕๘

ราคา ๑๘๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สมลักษณ์ จัดกระบวนพล. ข้าแต่ศาลที่เคารพ.

--กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๘. ๒๓๒ หน้า.--(การเมือง).

๑. กฎหมาย-ไทย ๒. ไทย--การเมืองและการปกครอง I. ชื่อเรื่อง

๓๔๐.๐๙๕๙๓

ISBN 978 - 974 - 02 - 1424 - 3

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคนาท, สุพจน์ แจ้งเร็ว, สุชาติ ศรีสุวรรณ,
ปิยชนัน สุทวีทรัพย์, ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, นงนุช สิงหเดชะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เริงวิเศษ • รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์, อพิสิทธิ์ ธีระจาวรอรณ
บรรณาธิการบริหาร : สลักษณ์ บุญปาน • บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : พัลลภ สามสี
หัวหน้ากองบรรณาธิการ : สอง แสงรัสมิ์ • บรรณาธิการเล่ม : โมน สวัสดิ์ศรี, กองบรรณาธิการมติชน
พิสูจน์อักษร : บุญพา มีชนะ • กราฟิกเลย์เอาต์ : กวลัย เจนกิจณรงค์
ออกแบบปก-ศิลปกรรม : ณัฐชญาภรณ์ บุญมี • ประชาสัมพันธ์ : ตรีธนา น้อยสี

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมากในราคาพิเศษ
เพื่อมอบให้วัด ห้างสมุด โรงเรียน หรือองค์กรการกุศลต่างๆ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๓ โทรสาร ๐-๒๕๕๑-๙๐๑๒

สำนักพิมพ์มติชน | www.matchonbook.com

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) : 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235 โทรสาร 0-2589-5818

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองงานเตรียมพิมพ์ บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2400-2402

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด 27/1 หมู่ 5 ถนนสุขาประชาสรรค์ 2 ตำบลบางพูด

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120 โทรศัพท์ 0-2584-2133, 0-2582-0596 โทรสาร 0-2582-0597

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3353 โทรสาร 0-2591-9012

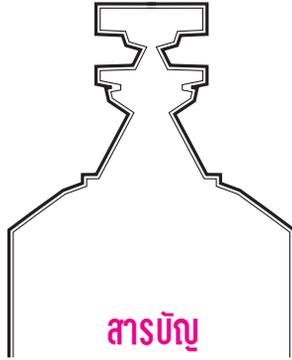
Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

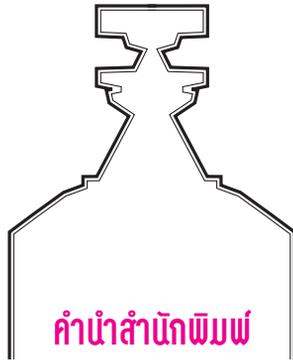
เพื่อปกป้องธรรมชาติ ลดภาวะโลกร้อน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้อ่าน

คำนำสำนักพิมพ์	๗
คำนิยม : ภูวดล ภูภัทรโยธิน	๑๐
เรื่องของคนชอบคิด	๑๑
เกริ่นนำ	๑๓
• พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับกระบวนการยุติธรรม	๑๗
• คำสอนของอาจารย์สัญญา แต่ผู้พิพากษาศาลาการทั้งหลาย	๓๑
• ประชามติที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	๓๙
• ศาลทหารกับประชาชนชาวไทยภายใต้ พ.ร.บ.กฏอัยการศึก	๔๙
• ไม่ควรสงสัยว่าผู้ใดอยู่เบื้องหลัง ๑๔ นักศึกษา	๖๑
• อย่างไรก็ตามถือว่าการ “ชุมนุมโดยสงบ” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๓	๖๙
• เหตุที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๔ เป็น “หมัน”	๗๙

- กระทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่มีความผิดด้วยหรือ? ๙๗
- การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานซึ่งไม่ขัดกับประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา ๑๕๗ กับเหตุการณ์ชุมนุมภายในประเทศ ๙๕
- ข้อกล่าวหา “หมิ่นสถาบันหรือหมิ่นเบื้องสูง”
(ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒)
ไม่เป็นผลดีแก่ทั้งผู้ถูกกล่าวหาและผู้กล่าวหา ๑๐๗
- จิตวิญญานและการดำรงตนของผู้พิพากษาศาลฎีกา ๑๑๕
- มาพิจารณาเรื่องนิรโทษกรรมกันเถิด ๑๒๗
- คำถามที่อาจารย์วิชากฎหมายยังไม่อาจให้คำตอบได้ ๑๓๙
- หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาศาลฎีกา ๑๕๑
- มาตรา ๕๕ ในมุมมองของข้าพเจ้า ๑๕๗
- “ศาลประชาชน” มีได้หรือไม่ในประเทศไทย ๑๖๗
- ความสำคัญผิดในสาระสำคัญของคำพิพากษาคดีที่ดินรัชดา ๑๗๕
- ผู้พิพากษาศาลฎีกากับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ๑๘๓
- คำวินิจฉัยของศาลที่สิ้นสะเทือนสังคมไทย ๑๙๕
- เหตุเกิดที่รัฐสภาไทย ๒๐๕
- ขอรับพระราชทานอภัยโทษต้องถูก “จำคุก” ก่อนหรือไม่ ๒๑๙

ภาคผนวก : เมื่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๔ ขัดต่อมาตรา ๓ ๒๒๕

หากจะกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง อีก
หนึ่งบทบาทที่ไม่อาจละเลยได้ก็คือกลไกของกระบวนการยุติธรรม
ราวกับทั้งสองสิ่งเป็นดุษฎีแฝดที่ไม่อาจแยกออกจากกัน

มิใช่แค่การเมืองการปกครอง แต่ยังรวมถึงชีวิตประจำวัน
ของคนทุกผู้ เนื่องเพราะกระบวนการยุติธรรมนั้นเป็นกลไกที่ออกแบบ
ให้ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ด้วยหากเกิดความขัดแย้ง
ก็ยังมีกฎหมายเข้ามาจัดการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

ข้อเขียนด้านกฎหมายของ **“สมลักษณ์ จัดกระบวนการผล”**
อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาและกรรมการ ป.ป.ช. อาจารย์พิเศษผู้
บรรยายวิชาระบบศาลและหลักการพิจารณาคดี (พระธรรมนุญ
ศาลยุติธรรม) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดย
นำลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนจึงเกิดขึ้น ก่อนจะรวบรวมเป็น
หนังสือ **“ข้าแต่ศาลที่เคารพ”** เล่มนี้

ด้วยบทบาทของ “สมลักษณ์ จัดกระบวนพล” ในฐานะนักกฎหมายนั้นถือว่าไม่ธรรมดา เนื่องจากผู้เขียนเคยเป็นหนึ่งในคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ขจัดความไม่เป็นธรรมที่อาจส่งผลสะเทือนต่อทุกกระบวนการทั้งภาครัฐและเอกชน

และทุกครั้งที่เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองและกฎหมายส่งผลให้เกิดการตัดสินใจไปในทิศทางที่แตกต่างจากมุมมองของประชาชนส่วนใหญ่ ผู้เขียนก็จะเคลื่อนไหวด้วยการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ดังกล่าว หรือหากลงรายละเอียดมากกว่านั้นก็จะเขียนบทความอธิบายความหมายของการตัดสินใจหรือพิพากษา เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ท่ามกลางกลุ่มบุคคลที่มองว่ากระบวนการยุติธรรมซึ่งบันดลให้เกิดปรากฏการณ์ “ตุลาการภิวัตน์” นั้นจะเป็นหนทางที่สามารถคลี่คลายความขัดแย้งได้ แต่สิ่งที่ “สมลักษณ์ จัดกระบวนพล” ยืนหยัดมาโดยตลอดก็คือกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เลือกข้างและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้คนทุกฝ่ายเท่านั้นที่จะเป็นกลไกในการปฏิรูปบ้านเมืองอย่างยั่งยืน

ไม่เพียงเท่านั้น ผู้เขียนยังอธิบายถึงความย้อนแย้งของกฎหมายบางมาตรา ปรากฏการณ์จากกฎหมายบางฉบับที่อาจไม่ส่งผลดีต่อสถาบันฯ อันเป็นที่เทิดทูนเคารพรัก ควบรวมถึงจิตวิญญาณของสถาบันตุลาการในประเทศไทยว่าเป็นอย่างไร มีความเป็นอารยะทัดเทียมกระบวนการยุติธรรมตามหลักสากลหรือไม่

ทุกประเด็นความคิดของ “สมลักษณ์ จัดกระบวนพล” จึงสอดร้อยด้วยข้อกฎหมาย ตรรกะที่เข้าใจง่าย เชื่อมโยงถึงผลตอบ

รับมายังกระบวนการยุติธรรมที่ควรจะยึดโยงกับประชาชน อันเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้ตระหนักว่าประชาชนสมควรมีส่วนร่วมต่อกระบวนการยุติธรรม มิใช่ถือเสมือนว่าศาลและกระบวนการเป็นกฎบัตรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

เพื่อให้ประเทศไทยเดินหน้าอย่างมีบรรทัดฐาน สมกับเป็นหนึ่งในสามอำนาจอธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของในฐานะที่อยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั่นเอง

สำนักพิมพ์มติชน

ผู้พิพากษารุ่น ๑๓
พ.ศ. ๑๕๑๕
“ท่านสมลักษณ์ จัดกระบวนพล”

ความเที่ยงตรง	คงหลัก	ธรรมศักดิ์สิทธิ์
ใช้ชีวิต	ใช้ปัญญา	หาเหตุผล
ใช้อำนาจ	ด้วยคุณธรรม	นำหลักตน
อยู่เคียงข้าง	ประชาชน	ผลงานมี
ป้องกัน	และปราบปราม	ตามพิทักษ์
“ท่านสมลักษณ์	จัดกระบวนพล”	ยศศักดิ์ศรี
สุจริต	ชีวิตงาม	พร้อมความดี
คือหน้าที่	ความภูมิใจ	ไว้ยิ่งเทอญ

ภูวดล ภูภัทรโยธิน

ร้อยกรอง

๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

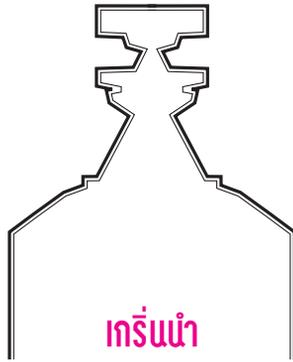
ผู้เขียนเป็นคนชอบคิด เมื่อมองดูเหตุการณ์รอบ ๆ ตัว แล้วก็มักจะนำไปตั้งข้อสังเกตแล้วนำไปคิด พอคิดหลายเรื่องเข้า ก็เกรงจะลืมจึงได้จดไว้ เมื่อจดไว้หลายเรื่องก็จะนำมาขยายความ แล้วเขียนเอาไว้อ่านคนเดียวเพื่อเตือนความจำ ต่อมาก็เขียนให้เพื่อนช่วยอ่าน หลังจากนั้นก็เผยแพร่ไปยังสังคมเล็กๆ เช่น เพื่อนร่วมโรงเรียน เป็นต้น

พอมีวัยสูงขึ้น การที่เป็นคนชอบคิด ชอบสังเกต ชอบจดจำ นี้เอง เป็นผลให้มักคาดหมายอะไรล่วงหน้าได้ถูกต้องแม้แต่เรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง เมื่อพ้นวาระในการปฏิบัติงานประจำ มาเป็นเพียงที่ปรึกษาจึงมีเวลาเขียนบทความต่างๆ แล้วก็ส่งไปให้สำนักข่าว โดยเฉพาะสำนักข่าวของมติชน ซึ่งได้กรุณาลงพิมพ์ให้ ตั้งแต่สมัยผู้เขียนยังเป็นผู้พิพากษาอาวุโส เมื่อจำนวนบทความที่เขียนมากขึ้น จึงเกิดความคิดที่จะนำบทความเหล่านี้มารวบรวม อยู่ในที่เดียวกันเพื่อสะดวกในการอ่าน

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รวมนบทความนี้น่าจะมีประโยชน์
ต่อผู้อ่านอยู่บ้าง ผู้อ่านจะได้ทราบว่าระยะเวลาที่เขียนบทความ
นั้นมีเหตุอะไรเกิดขึ้นในบ้านเมืองบ้าง ซึ่งผู้เขียนยินดีรับฟังทั้งแง่
บวกและแง่ลบ และต้องขอขอบคุณผู้สละเวลาอ่าน

สมลักษณ์ จัดกระบวนพล

๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗

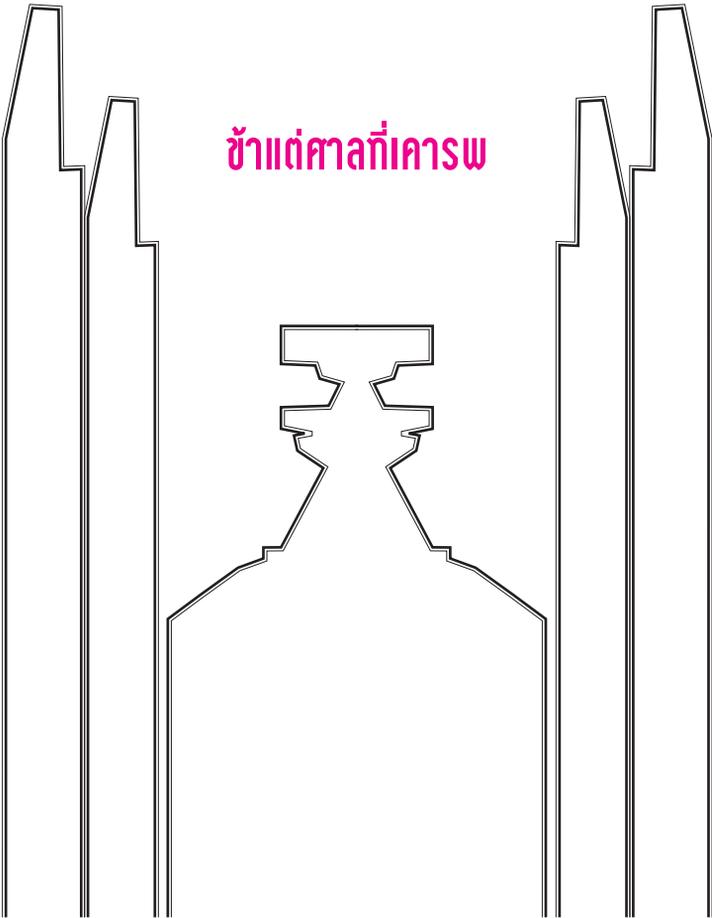
รวมบทความเล่มนี้เป็นเล่มที่ ๒ หลังจากเล่มที่ ๑ ได้รับ
รับความสนใจจากสังคมพอสมควร บทความเหล่านี้ได้เขียนไว้
ตั้งแต่ผู้เขียนยังเป็นผู้พิพากษาอาวุโสและยังคงเขียนมาเรื่อยๆ
เมื่อมาเป็นกรรมการ ป.ป.ช. บทความทุกเรื่องหากเป็นปัญหาทาง
กฎหมายก็จะนำด้วยบทกฎหมาย เจตนารมณ์ของผู้เขียนกฎหมาย
ตลอดจนแนวบรรทัดฐานศาลฎีกามาอ้างอิงเพื่อให้สังคมเข้าใจ
ในปัญหาซึ่งอาจจะเกี่ยวกับฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ
ผู้เขียนจึงไม่มีเจตนาจะให้บทความมีผลกระทบทางการเมืองแต่
อย่างใด และหากฝ่ายใดได้รับประโยชน์จากแนวความคิดของ
ผู้เขียนก็เป็นเพราะฝ่ายนั้นสมควรได้รับความเป็นธรรมตามหลัก
กฎหมายนั่นเอง ตามหลักการที่ว่าบัณฑิตจะไม่ยอมแสดงแนว
ความคิดที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพราะเห็นแก่ประโยชน์

ส่วนตนและพวกพ้อง โดยเฉพาะบัณฑิตทางกฎหมาย ย่อมต้องยึดหลักกฎหมายที่ถูกต้อง โดยไม่ยอมค้อมหัวให้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลใดที่กระทำการผิดกฎหมาย

นอกจากรวบรวมบทความของผู้เขียนแล้ว ยังได้นำความคิดเห็นที่สังคมมองผู้เขียนไม่ว่าจะแง่ดีและแง่ร้ายมารวมด้วย สำหรับข้อความใน ส.ค.ส. ส่งความสุขมาให้ผู้เขียนเมื่อ ๒-๓ ปีมานี้ พร้อมทั้งขอกล่าวหาผู้เขียนมาหลายประการ ผู้เขียนต้องขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ แต่ขอเรียนชี้แจงว่าผู้เขียนไม่เคยกระทำการหรือมีแนวความคิดตามที่ถูกกล่าวหา แต่กลับมีความเห็นตรงข้ามกับขอกล่าวหา เช่น แนวความคิดที่ผู้เขียนเสนอต่อสังคมตลอดมาว่า “การตีความกฎหมายที่เป็นโทษหรือเป็นผลร้ายจะนำมาใช้ย้อนหลังไม่ได้” เป็นต้น

อนึ่ง สำหรับบทความเล่มที่ ๒ นี้ มีบุคคลจำนวนหนึ่งแนะนำว่าควรจะจำหน่าย โดยนำเงินรายได้ซึ่งหักค่าใช้จ่ายแล้วไปบริจาคเพื่อการกุศล ผู้เขียนเห็นว่าเป็นคำแนะนำที่ดีจึงเห็นชอบด้วย หวังว่าคงได้รับการสนับสนุนในเจตนารมณ์ของผู้เขียนต่อไป

ข้าแต่ศาลที่เคารพ

พระมหากษัตริย์ทุกยุคทุกสมัย
จะเป็นหลักในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมโดยตลอด
โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ของประเทศไทย
ไม่ว่าจะเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
หรือในระบอบประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับกระบวนการยุติธรรม

บารมีพระมากพัน	รำพัน
พระพิทักษ์ยุติธรรม	ถ่องแท้
บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน	ส่องโลก ไชรั้ง
ทวยราษฎร์รักบาทแม่	ยิ่งด้วยปีติรงค์

“ลิลิตนิทราชาคริต” บทนี้ เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันแสดงถึงความจงรักภักดีที่พสกนิกรมีต่อองค์พระมหากษัตริย์ โดยมีหลักความยุติธรรมเป็นตัวเชื่อม ความยุติธรรมจึงเป็นคุณธรรมของบุคคลในกลุ่มในเหล้าตลอดจนในประเทศ หากปราศจากเสียซึ่งความยุติธรรม ผู้คนก็ไม่อาจรวมอยู่เป็นหมู่เป็นเหล่าได้โดยสงบ ความยุติธรรมจึงดำรงอยู่มาชั่วนกเวลาตั้งแต่สมัยคนยังอยู่ในยุคหิน เมื่อมีผู้คนรวมกลุ่มกันอยู่คนเหล่านั้นก็แสวงหาผลประโยชน์ เริ่มตั้งแต่ความสะดวกสบายในความเป็นอยู่แบบง่ายๆ เช่น แย่งกันหาอาหารหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ธรรมชาติของจิตใจมนุษย์ต่างก็ต้องการความสะดวกสบายเพื่อตนเองก่อนทั้งสิ้น

เมื่อความจำเป็นในการหาสิ่งต่างๆ มาบำรุงความสุขมีมาก

ยิ่งขึ้นก็เกิดการแก่งแย่งในการแสวงหาผลประโยชน์เหล่านั้นทำให้เกิดข้อพิพาทกันอยู่เสมอ เดิมก็ตัดสินใจกันโดยใช้กำลัง สุดแต่ผู้ใดมีกำลังมากก็จะได้ผลประโยชน์นั้นไป โดยหาได้คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรมแห่งการได้มาไม่ ต่อมาเมื่อมวลมนุษยมีการรวมกลุ่มกันจำนวนมากขึ้น หากยอมให้มีการใช้กำลังในการต่อสู้แย่งชิงกัน กลุ่มชนเหล่านั้นก็จะอยู่ร่วมกันโดยหาความสุขได้ยาก มนุษย์จึงต้องสร้างกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนของการอยู่ร่วมกันโดยอาศัยการแบ่งกันกินแบ่งกันใช้แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เมื่อมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนแห่งการอยู่ร่วมกันเกิดขึ้นแล้ว ก็มีความจำเป็นต้องรักษาระเบียบนั้นเพื่อให้เป็นหลักที่ทุกคนในชุมชนต้องปฏิบัติตาม โดยมอบให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ตัดสินหรือชี้ขาดหากมีการละเมิดระเบียบดังกล่าวขึ้น ผู้ที่จะทำหน้าที่นี้ก็มักจะเป็นผู้ซึ่งเป็นที่เคารพของชุมชนเหล่านั้นอันได้แก่ผู้เป็นหัวหน้าหรือประมุขของชุมชนนั่นเอง ต่อมาสังคมขยายตัวใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งรวมกันเป็นประเทศ ประมุขของประเทศก็จะถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่ตัดสินหรือชี้ขาดข้อพิพาทซึ่งบุคคลในประเทศพิพาทกัน เดิมผู้เป็นประมุขก็จะใช้อำนาจนี้ด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อมีภารกิจมากขึ้นผู้เป็นประมุขก็จะมอบอำนาจดังกล่าวให้ผู้ที่ตนไว้วางใจให้ทำหน้าที่นี้แทน

สำหรับประเทศไทย เรามีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขซึ่งเป็นที่เคารพสูงสุดของคนไทยตลอดมา อำนาจในการตัดสินคดีความจึงเป็นของพระมหากษัตริย์ คงเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า ในสมัยสุโขทัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงเป็นผู้วินิจฉัยคดีด้วยพระองค์เอง โดยให้แขวนกระดิ่งไว้ที่หน้าประตูวัง ใครฟ้าผ่าแผ่นดินผู้ใดมีเรื่องเดือดร้อนใจก็จะไปสั่นกระดิ่ง พ่อขุนรามคำแหง

มหาราชจะเสด็จออกประทับเหนือพระแท่นมั่งคศิลาใต้ดวงตาล และรับวินิจฉัยฎีกาด้วยพระองค์เอง ดังความซึ่งปรากฏในหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชตอนหนึ่งว่า

“ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ นั้น ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้าน กลางเมือง มีถ้อย มีความเจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบไธ้ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองไธ้ยิน เรียกเมื่อถามสวนความแก้มันด้วยชื่อไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม”

พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้พระราชทานความยุติธรรมแก่ราษฎรอย่างเสมอภาคโดยทั่วกัน ไม่มีการเลือกชั้นวรรณะ ส่วนหลักที่นำมาใช้ตัดสินคดีก็อาจใช้หลักกฎหมายทั่วไป หลักศีลธรรม ตลอดจนจารีตประเพณีอันดีงาม ครั้นต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการปกครองแบบจตุสดมภ์ แบ่งเป็น เวียง วัง คลัง นา โดยมีเสนาบดีเป็นหัวหน้า เสนาบดีกรมยังมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย และได้มีการพัฒนากฎหมายทั้งส่วนสารบัญญัติและวิธีบัญญัติ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้ทรงตรากฎหมายลักษณะพยานขึ้นใน พ.ศ. ๑๘๙๔ และพระเจ้าทรงธรรมทรงตรากฎหมายที่เรียกว่า “พระธรรมนูญ” ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดระบบศาลขึ้นเป็นครั้งแรกหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าแล้ว ต่อมาพระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระราชทรงกอบกู้เอกราชคืนมาได้ขึ้นครองราชย์ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงคราม จึงไม่มีเวลาที่จะมาทำการพัฒนาระบบกฎหมายและศาล จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้สถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานี จึงได้ทรงมีพระบรมราชโองการให้ชำระสะสางกฎหมายที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

นำมารวบรวมไว้ในที่เดียวกันเรียกชื่อว่า “กฎหมายตราสามดวง” ส่วนศาลก็ยังสังกัดอยู่ในหน่วยงานต่างๆ โดยศาลในหัวเมืองเหนือขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย หัวเมืองใต้ขึ้นอยู่กับกระทรวงกลาโหม ศาลในกรุงเทพฯ คือศาลนครบาลขึ้นกับกรมเมือง เป็นต้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ.๒๔๓๔ จึงมีการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นและได้รวบรวมศาลต่างๆ ที่กระจัดกระจายสังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ มาขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม เป็นการรวบรวมเฉพาะศาลใน พ.ศ.๒๔๓๙ จึงได้มีการรวบรวมศาลหัวเมืองมาสังกัดในกระทรวงยุติธรรม และจัดระเบียบการศาลโดยตรากฎหมายคือ “พระธรรมนูญศาลยุติธรรม” ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ แบ่งแยกงานศาลออกเป็นงานธุรการ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนงานด้านการพิจารณาพิพากษาคดีให้อยู่ในดุลพินิจของศาลโดยเฉพาะ

ตามประวัติความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว พระมหากษัตริย์ทุกยุคทุกสมัยจะเป็นหลักในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมโดยตลอด โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือในระบอบประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่าหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ และมีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศแล้ว รัฐธรรมนูญทุกฉบับจะมีบทบัญญัติรับรองอำนาจตุลาการไว้เป็น ๑ ใน ๓ ของอำนาจสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และบัญญัติรับรองว่าอำนาจอธิปไตยมาจากหรือเป็นของปวงชนชาวไทย ตลอดจน

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในด้านกระบวนการยุติธรรมไว้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ บัญญัติไว้ในหมวดที่ ๑ มาตรา ๘ ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาลที่ได้ตั้งขึ้นตามกฎหมาย” แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ และพุทธศักราช ๒๕๑๗ บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล” แม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งจะมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับฐานะของศาลยุติธรรมไว้เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ กล่าวคือมาตรา ๒ บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” มาตรา ๒๓๓ บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” มาตรา ๒๕๑ บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการและทรงให้พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย...” มาตรา ๒๕๒ บัญญัติว่า “ก่อนรับหน้าที่ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้...” และตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองตั้งขึ้นเป็นอิสระอีก ๒ ศาล พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งตุลาการในศาลทั้งสองด้วย ตามมาตรา ๒๕๕, มาตรา ๒๗๗ และมาตรา ๒๗๘

เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งแต่เดิมทรงใช้อำนาจนี้ด้วยพระองค์เอง แต่ต่อมาเมื่อมีพระราชภารกิจ

มากขึ้นจึงมอบให้ข้าราชการบริพารซึ่งเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยทำการแทนพระองค์ รัฐธรรมนูญทุกฉบับจึงรับรองความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาตุลาการ โดยให้กระทำภายใต้พระปรมาภิไธยขององค์พระมหากษัตริย์ หรืออีกนัยหนึ่งในนามของพระมหากษัตริย์นั่นเอง เท่ากับเป็นหลักประกันว่าประชาชนที่มีอรรถคดีมาสู่ศาลจะได้รับความเป็นธรรมโดยเท่าเทียมกัน ผู้พิพากษาและตุลาการทุกคนจึงมีจิตสำนึกและตระหนักดีในความสำคัญข้อนี้ การพิจารณาพิพากษาคดีไม่ใช่เรื่องที่มีผู้มีความรู้ดีในทางกฎหมายจะทำได้ทุกคน ผู้ที่จะทำหน้าที่ให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลทั่วไปจำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสมให้จิตวิญญาณของความเป็นผู้พิพากษาเป็นเวลานาน หากผู้ใดคิดว่าตนมีความรู้ในทางกฎหมายแล้วจะมาทำหน้าที่พิพากษาคดีได้โดยไม่ยากนั้น ขอบอกว่าเป็นความคิดที่ผิด งานของผู้พิพากษาเป็นงานที่แตกต่างจากงานกฎหมายด้านอื่นอย่างไรวินั้นจะเห็นได้จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ครั้งแรก ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในวันพุธที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๒๔ ความว่า

“งานของผู้พิพากษาเป็นงานที่ยากและซับซ้อน ไม่ได้เป็นงานที่เฉพาะต้องรู้จักจิตใจของคนและรู้จักชีวิตคน ซึ่งถ้ามาพิจารณาดูว่าทำไมต้องมีผู้พิพากษา ทำไมต้องมีกระบวนการยุติธรรม ก็เพราะว่ามีการเบียดเบียนกัน ซึ่งไม่มีใครชอบเบียดเบียนกัน แต่อดไม่ได้ที่จะเบียดเบียนกัน เพราะว่ามีความต้องการที่จะเอาเปรียบกันบ้าง มีความต้องการที่จะตามใจตนเองบ้าง ซึ่งเป็นธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง งานของผู้พิพากษา